

HADTÖRTÉNELMI IRODALOM

József főherceg tábornagy: *A világháború, amilyenek én láttam.* III. kötet. Olasz háború, Doberdo. 8°, 822 l., 50 melléklettel. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása. Budapest, 1928. Ára: 64 pengő.

Ez a kötet az olasz harctér eseményeit tartalmazza, 1916 február 10-től 1916 november 30-ig s főképen az 5., 6., 7., 8. és 9. Isonzo-csaták leírásával foglalkozik. Hadtörténelmi tartalmának igen rövid kivonata a következő:

Az 5. Isonzo-csata (1916. március 15—15.).

A hadsereg főparancsnokság, hogy a tervezett tiroli támadáshoz a szükséges erőket összehozhassa, jelentékeny erőket vont el az 5. hadseregtől is, amelynek létszáma február vége felé kb. 100.000 főre és 484 lövegre csökkent. Ennek az állománynak is jórésze népfelkelő alakulatokból került ki s így Boroevič hadserege minőségben is gyengült.

Vele szemben március elején az olasz 2. hadseregnek 17 dandára és az olasz 5. hadseregnek 20 dandára állott; összesen kb. 255 zászlóalj. József főherceg csoportjának mindössze 38 zászlóalja maradt; tüzérsége nagyrésztét is elvették. A csoport az állások erősítésével és célszerűbb tagozódással igyekezett pótolni az elvont erőket.

Az olaszok 5 hadtestet állítottak a főherceg 5 hadosztálynyi csoportja ellen s aknarobbantásokkal igyekeztek állásainkat gyengíteni s a betörést előkészíteni.

A csata lefolyását így írja le a szerző: „Ma reggel a retgett híres pergőtűz az összes, még a legnehezebb öblű olasz ágyúból is megkezdődött. Megint a rémületes „karsztpokol“. Pálinkától ittasan rohamoztak az olaszok, valóságos dühvel rontottak nekünk. Az én szeretett szegedi 46. ezredem egyedül 7 hatalmas tömegrohamot vert vissza... Egyetlenegy százada előtt is több mint 300 halott olasz fekszik... Ugyanoly erővel, ugyanabban az időben, derék 45-asaimat is megtámadta az ellenség és betört állásunkba; megszállotta a San Martino-tól délre levő oly fontos magaslatokat, ... kétszer is kidobatott, de új erőkkal megint betört. Míg ez a súlyos küzdelem ide-oda hullámzott, a Monte San Michele-t óriási lendülettel és erővel támadták meg az olaszok és vitéz csapataim meglehetősen széles darabon kiszorítottak állásaikból. A 46. közös és az 1. honvédelgyalozred azonnal parancs nélkül, ellenlökésre iramodtak és az ellenség, ki teljesen ittas állapotában tombolt és dühöngött, minthogy az enyéim nem tudtak az őrjögő részek ellen másképp védekezni, leszúrattak. San Martino és a Monte San Michele az olaszoknak

szörnyűséges hullamezője. Míg itt este 9 óraker a súlyos küzdelem a mi javunkra dőlt el és magyarjaim megint a dicsőség halhatatlan lapját fűzték a haditörténelem véres könyvébe, addig a magaslatokon Marcottini-től északnyugatra most éjjelkor változatlan hévvel dühöng a tusa eldöntetlenül tovább, az olaszoknak hihetetlen eréllyel folyton ismétlődő rohamai közepette, amilyeneket a világháború más harcterein soha nem láttam.“

Az olaszok ebben a háromnapos csatában óriási veszteségeket szenvedtek, maradandó sikert nem értek el.

Az 1916 március 19-től július 27-ig terjedő időközt változó hevességű harcok s kölcsönös aknatámadások töltik ki, amelyek csatának nem nevezhetők. A készülő tiroli támadás leplezésére az 5. hadsereg részei kisebb támadásokat hajtottak végre A VII. hadtest gáztámadással kapcsolatban készített elő ilyen tüntető támadást.

A gáztámadás időpontjában a helyenkint kedvezőtlenül megváltozott szélirány és az ellenség pergőtüze következtében fenyegető időelőtti gázrobbanás rendkívül kritikussá tette a vállalkozást, amely azonban végül mégis a mi javunkra dőlt el.

A 6. Isonzo-csata (aug. 4—17.).

Ezt a csatát megelőzően Olaszország 36 új ezredet állított fel és tüzéségét is fejlesztette s így hadserege teljes felkészültségben indította meg a 6. Isonzo-csatát.

1916 augusztus elején az Isonzo-arcvonalon 34 dandára állott harcrakészen, teljes létszámmal. A Görz. Monte San Michele, San Martino védelmi alszakasz előtt, XVI. hadtestünk két és fél hadosztályával szemben, hat olasz gyalog- és egy lovas-hadosztály, VII. hadtestünk két hadosztályával szemben hat olasz hadosztály állott, tüzéségi és repülő főlényel.

Az olaszok főtámadása 2., 3. hadseregük belső szárnyával a Monte Sabotino Δ 609-re, a Podgora Δ 240-re és a Monte San Michele Δ 275-re nehezedett azon hadműveleti céllal, hogy Görzöt és a Wippach völgyét elfoglalják, azután a Wippach völgyén uralkodó gerincvonulat kierőszakolására törekedtek, hogy az osztrák-magyar 5. hadsereget harcállásából ezáltal kiemeljék s így Trieszt felé az útát megnyissák.

Az olasz 2. hadsereg zömének és a 3. hadsereg déli szárnyának az volt a feladata, hogy a görzi hídfőre és a doberdói fennsíkra irányuló főtámadást a Piave—Zagora, illetve a Selz—Monfalcone szakaszokban megindított támadásokkal leplezzék.

A rendkívül heves csatában a 2. olasz hadsereg óriási veszteségek árán elfoglalta Görzöt.

A 7. Isonzo-csata (aug. 18-tól szept. 22-ig.).

Az előbbi csatában elért görzi siker az olaszok részére még korántsem volt biztosítva, mert a mi XVI. hadtestünk, a környező magaslatokat tartva, ívszerűleg körülfogta a várost és visszahódítással fenyegette.

Cadorna terve szerint az olasz 2. hadseregnek a magaslatokat Görzről északra, keletre és délkeletre, a 3. hadseregnek a

Konstanjevica (Karszt) fennsíkot kellett volna elfoglalnia; de az olasz hadvezetőség mindkét támadásnak egyidejű végrehajtását nem tartotta kivihetőnek. Ezért a támadást Görznél elejtette, s egyelőre a Karszt-fennsík elfoglalását tűzte ki célul. Ehhez az aostai hercegnek 10 gyalog- és egy lovashadosztály állott rendelkezésére.

Az olasz 5. hadsereg a következőképen vonult fel a támadás keresztülvitelére:

Az északi szárnyon a Wippach völgyében Gabrijen át, középen a Karszt-fennsíkon Devatkin át és Doberdon át *hét dandár* — fokozatosan a Valloneba tolvódva — Boneti—Ferleti—Oppacchiasella—Nad logem—Sapnišče—Rupa—Merna-vonalban csoportosult az osztrák-magyar VII. hadtesttel szemben.

Mint hadtesttartalék: a VIII. hadtest mögött San Martinónál egy dandár, a XI. hadtest mögött Doberdonál és Redipuglianál két dandár gyülekezett.

Hadsereg tartalék: Gradiscánál, Sagradonál, Villesenél egy-egy dandár, Polazzonál egy bersaglieri ezred.

Schenk altábornagy csoportjával szemben a Δ 140-en és a Monfalconetól keletre fekvő Δ 121 dombon három olasz dandár és az 1. lovashadosztály csoportosult.

Hadtesttartalék: egy dandár Selznél és Monfalconenál.

Igy tehát a mi VII. hadtestünk 10 ezredével és 4 önálló zászlóaljával szemben az első harc vonalban 14 olasz ezred, tartalékban 17 olasz ezred, összesen 51 olasz ezred — háromszoros túlerő — állott. Ezek szerint a Wippach-folyó és a tenger között a Karszt-fennsíkon 9 osztrák-magyar dandárral szemben 19 olasz gyalogdandár és 1 olasz lovashadosztály állt. Ebben a csatában az olasz 2. hadseregnek egyetlen feladata a 5. hadsereg támadásának tüntető tüzéségi és aknavetőtűzzel való támogatása volt.

A csata kezdetén az olaszok főtámadása főképen a VII. hadtest északi szárnyára irányult s minden erejük megfeszítésével a Fajti hrib irányában iparkodtak áttörni. A Nad logem gerincet elfoglalták; újabb támadások során Pri Stantinál és attól délre is sikerült állásainkba betörniök és San Grado di Mernan a templom-magaslatra feljutva, csapatainkat második állásukból is kiszorították. Áttörni azonban nem tudtak.

Szeptember 17-én az ellenség minden erejének latbavetésével általános rohamot indított VII. hadtestünk egész arcvonala ellen. De csapataink — bár fáradtak voltak és nagyrészt elvérzettek — az ellenség támadásait megghiúsították.

5. hadseregünk vesztesége ebben a csatában kereken 20.000 fő.

A VII. hadtest csapatai három és fél millió töltényt tüzeltek el s tüzéségünk kerekszámában 100.000 lövést tett.

A 8. Isonzo-csata (október 9—12.).

Már a csata előtt megállapítást nyert, hogy VII. hadtestünkkel szemben 9 és $\frac{1}{2}$ olasz hadosztály áll és pedig: öt hadosztály Wippachtól Nova Vasig támadásra készen; három hadosztály a második vonalban az Isonzótól keletre; a harmadik vonalban, az Isonzótól nyugatra, egy hadosztály és egy bersaglieri-dandár.

Az első vonalban tehát *háromszoros* olasz túlerő, tartalékokban pedig *négyszeres*.

XVI. hadtestünkkel szemben, a görzi síkon, két olasz hadtest állott támadáshoz tagozva.

Nova Vastól pedig a tengerig, Schenk altábornagy csoportjával szemben, négy gyalog- és egy lovashadosztály állott.

Az olaszok tíznapos tüzérségi csata után indították meg a támadást. A Karszt-fennsíkron egész arcvonalkunkat 6 km.-es szélességben hullámtömegekkel rohanták meg. A Schenk altábornagyhoz tartozó részeket, főleg brassói 2. gyalogezredünket is, tömegtámadások érték.

Az ellenség több helyen betört állásainkba, áttörte vonalainkat és Nova Vast elfoglalta. Óriási veszteségeink miatt a már elrendelt ellentámadásainkat is be kellett szüntetnünk s kénytelenek voltunk csapatainkat hátsóbb állásokba visszavinni, de az ellenség előnyomulását mégis sikerült megállítanunk.

Az olasz főhadiszálláson Conan Doyle és más odacsődített híres írók hiába várták, hogy az olaszok biztosra vett dicsőséges bevonulását Triesztbe megnézhessek és megírhasssák. A beigért siker elmaradt.

A 9. Isonzo-csata (október 31-től november 4-ig).

Ezt a csatát az olasz tüzérség 1185 lövegnek és számtalan aknavetőnek pergőtüzével vezette be.

A XVI. hadtestet 11 olasz dandár rohanta meg, de arcvonalat áttörni nem tudta.

A Schenk-csoport 10 ellenséges dandárnak, 1 bersaglieri ezrednek és 1 lovashadosztálynak támadását verte vissza; állását nagyban megtartotta.

VII. hadtestet 12 olasz dandár támadta meg. A nyílt állásba kényszerült, gyenge létszámú VII. hadtest arcvonalat az ellenség 12 dandárának lebírhatatlan tömegrohamai áttörték. Ellentámadásokkal sem sikerült a rést betömni. De hátrább fekvő állásainkban az ellenséget újból megállásra kényszerítettük s így tulajdonképeni támadási célját, Triesztet, távolról sem érthette el.

Az Isonzo-csaták leírásán kívül, a kötet az általános harc-helyzetet is több összefoglalásba ismerteti és a felsőbb és legfelsőbb hadvezetésről is számos kritikai ismertetést nyújt.

Kispalóc.

Székfű Gyula: *Bethlen Gábor.* 8° 314 lap. A Magyar Szemle Társaság kiadása. Budapest, 1927. Ára 12 Pengő 80 fillér.

November 15-én lesz 300 éve, hogy Erdély legkiválóbb fejedelme — Bethlen Gábor — örök álomra hűnyta szemét. Ez az évforduló ösztönözte a szerzőt arra, hogy ezt a legújabb könyvét megírja.

Van ugyan már — Gindely kevésbé sikerült Bethlen-életrajzán kívül is — olyan munka, amely a fejedelem életének és korának történetével behatóan foglalkozik, még pedig Angyal

Dávidnak ma is mintaserű. „Magyarország története II. Mátyástól III. Ferdinánd haláláig“ című műve, amely a Szilágyi-féle, u. n. „Milleniumi Történelem“ VI. kötetében foglal helyet. Ámde ezt a mai fiatal nemzedék már alig ismeri. Kellett tehát egy olyan könyv, amely az utolsó három évtizedben történt kutatások eredményét is felhasználva, Bethlen Gábor nagy alakját ismét az utókor elé idézi.

Szekfü Gyula nagy tudással és széleskörű forráskutatással látott neki a munkának. Nem szorítkozott csupán száraz életrajzi adatok felsorolására, hanem igyekezett Bethlenhez, az emberhez, közfelférközni; kutatva és vizsgálva tetteinek rugóját, ismertetve fáradhatatlan tevékenységét Erdély állami életének mindenik ágazatában.

Egy rövidre szabott ismertetés keretében bajos volna egy ilyen nagy történelmi tanulmány egész gondolatmenetét összefoglalni. Ezért azt hisszük, azzal teszünk legjobb szolgálatot az olvasónak, ha ideiktatjuk a könyv utolsó fejezetének azt a részét, amelyben a szerző összefoglalja vizsgálatainak eredményét. Halljuk tehát őt magát:

„Bethlen Gáborban korán költözött el az egyetlen magyar, aki nemzetének nagy protestáns tömegeit a tizenhetedik század nagy küzdelmeiben be tudta kapcsolni az európai Habsburg-ellenes koalícióba. A magyarság története ő benne differenciálódott először, ő cselekedte, hogy ez a nemzet, mely eddig Közép-Európa alkotórésze volt s mellette sziklaszilárdan megmaradt, most kettéoszlik, egyik ágával tudatosan támogatva azon periferikus erőket, melyek Közép-Európa ellen irányultak, akkor és azóta századokon át. Bethlen kezdeményezésének háromszáz esztendőn át voltak követői és volt idő, mikor szinte az egész nemzet is arra a nézetre jutott, hogy ez az út fogja fennmaradását egyedül biztosítani. Bethlen Gábor tehát történelmi irányt alkotott, mely halála után is hosszú századokon át hat és ki tudja, nem fog-e a magyar jövőben ez után is valamikor új életre kelni? *Történeti erőket nem szül egyes ember, de az, aki először felismer ily erőt és először formulázza és szervezi azt hosszú időre kiható érvénnyel: az történeti alak, a nagyok közül való.*

Előadásomban megpróbáltam ezt a történeti alakot, a neki kijáró részletességgel jellemezni, azon keretekben, melyeket kora és viszonyai teremtettek számára. A korszak fejedelme a rendi viszonyok korlátain túl emelkedik immár és a későbbi kifejlődött abszolutizmusra emlékeztető önálló pillantással, saját belátása szerint keresi államának javát, emelkedését, külpolitikai érvényesülését, belső gazdagodását. Bethlen Gábor, aki nem született ebbe a felfogásba, páratlan genialitással tanult bele a fejedelmi kötelességekbe s azokat egész életén át, kemény munkával gyakorolta. Magyarország benne a tizenhetedik század európai államrendszerének nagytehetségű és nagysikerű fejedelmet adott, aki a Habsburg-korszak századaiban egyedül bizonyította meg, hogy a magyarság fia, kedvező körülmények között bekapcsolódva a nagy európai áramlatokba, mint szuverén,

mint államvezető is tud olyan, ha nem jobb eredményeket elérni, mint európai kortársainak legjobbjai.

Ez Bethlen Gábor működésének európai értelme. Nemzeti történetünkben pedig, Erdély gazdasági, katonai, területi megszervezésével, a magyarság életének egy új formáját alkotta meg, melyet előtte Bocskay István csak posztulátumként hangoztatott, anélkül, hogy megvalósításához közel juthatott volna. Erdély, mint magyar életforma, Bethlennek igazi alkotása s ha ez az állam akkor még első sorban protestáns is, melyben a helvét hitvallás hívein kívül más magyar alig érzi egészen jól magát, el volt jövődő az idő, mikor a Bethlentől megszervezett államterület a protestáns felekezeteken is túlhatoló, minden magyart átfogó új erdélyi lelket táplálhat vala határai között. Az erdélyi léleknek nem Bethlen volt a megteremtője, de ez a lélek az ő Erdélyében született meg, amelyet annyi harc árán ő szakított le, homályos történeti erőknél engedelmessé, a magyar királyság kebeléről.

Ha történeti felfogásunk nem tudna felemelkedni a szakadék fölé, melynek kimélyítésén senki annyit nem dolgozott, mint éppen Bethlen Gábor, úgy ma a nyugati félről, a történeti magyar királyság területéről, Bethlen működését, az élesszavú Esterházy Miklóshoz hasonlóan, nemzeti veszedelemnek kellene minősítenünk. De nem volna igazi történetírás, mely a múlt bármely pártemberének ítéleteit aláírná, még ha azok a régi, adott viszonyok között, helyesek lettek volna is. Bethlen bizonyára nem mentette meg se a rendi, sem a vallásszabadságot; az elsőnek, a rendi szabadságnak felmagasztalását nem is kívánhatta, mint abszolútizmus felé hajló korszak szuverén fejedelme, az utóbbi pedig mai értelemben nemcsak nálunk, de egész Európában is ismeretlen volt akkor. Bethlen Gábor, rendi szabadságok védelme helyett, egy erősen megszervezett új magyar államnak lett megalapítójává, egyetemes vallásszabadság és tolerancia helyett pedig a protestantizmusnak, közelebből a helvét hitvallású magyar reformációnak hatalmas, hithű és áldozatra kész előharcosa. A hazai protestantizmus joggal tiszteli benne egyik legnagyobb alakját.

Nem az ő hibája volt, hogy az egész magyarság érdekeit ő sem tudta személyében egyesítve kifelé, nyugati, keleti és déli szomszédaival szemben érvényesíteni. Keleti és nyugati magyarság szintézise, e nagy ellentétlen felülemelkedő, minden magyart átfogó működés, neki nem adatott, bár mint mult századunk legnagyobb történetírója, Szalay László felismerni vélte, a kínos vonás szája körül talán arról is szól a késő szemlélőnek, hogy a magyar faj egységét, a szétszaggatott hazának együvé valóságát felismervén, keserűen érezte tehetetlenségét ez igazi magyar cél szolgálatában. Erdélyi és tiszai meg dunai magyar érdek egybefogása azonban, a török uralom századaiban, ép úgy lehetetlen kezdemény lett volna, mint az, amit Bethlen Gábor valóságban is megpróbált: Erdélyből, török barátságban és török felsőség alatt egyesíteni a szétszakadt magyarságot. Történetünk léptei a honfoglalás óta nyugati irányban haladtak s Bethlen kezde-

ménye tragikus vállalkozás maradt; azzá tette az Alföld széles téerein és a Dunántúl dombjain brutálisan terpeszkedő török hatalom.

És ha a magyarság egyesítésének feladatát még Bethlen Gábor tehetségei se tudták megoldani, akkor bizonyossá vált, hogy a magyar egység, a régi Nagy-Magyarország, csak a török eltávolítása után realizálható. A század, Bethlen százada, még le se folyt, s a magyarság, vele Erdély is, egészen más útat vett, mint amit ő jelölt ki számára.

A történet folytonos konfliktusában az embert, az egyént újra legyőzték azon homályos erők, melyeknek munkájából állnak elő, embereket keményen, lebírhatatlanul szolgálatukba fogva, a történet századai.

Az idézett sorok rövid foglatatát adják annak, amit a szerző hét fejezetben behatóan tárgyal. Minket természetesen az is nagyon érdekel, hogy miként ítéli meg Bethlen pályafutásának egyik legfontosabb, t. i. katonai oldalát?

El kell ismernünk, hogy Szekfű találó képet rajzol Erdély akkori katonai helyzetéről, úgyszintén Bethlenről, a hadvezérről is. Hangsúlyozza azt a le nem küzdhető különös nehézséget, amelyet a török hódoltság területét kényszerűségből megkerülő hosszú hadművelleti vonal gördített a fejedelem elé, akinek csapatai — II. Ferdinánd ellen viselt háborúiban — 1000 kilométernél is hosszabb útat jártak meg, mielőtt alkalmaztatásuk tulajdonképeni színhelyére jutottak. Megmagyarázza azokat az okokat, amelyek miatt a Habsburg-ellenes hatalmak nem voltak közös hadművelleti cél elérésére egyesíthetők, noha mindannyian a német császári hatalom gyöngítésére törekedtek.

Határozottan rámutat Szekfű Bethlennek abbeli szándékára, hogy a megbízhatatlan megyei- és más felkelőcsapatokat mellőzve, a zsoldoshadsereg rendszerére akart áttérni. Kimutatja, hogy ez a terv nem azért nem vált teljesen valóra, mintha Bethlen félrendszerűséggel is bírte volna, hanem azért, mert Erdély pénzügyi helyzete nem bírte el akkora állandó terhet.

Rávilágít ennek kapcsán arra a nagyon nevezetes körülményre, hogy a fejedelem, 1621 és 1626 közötti háborúi során, mindegyre jobban ráeszmélt a gyalogság szüntelenül növekedő fontosságára s ezért ezt a fegyvernemet mindenáron szaporítani és javítani akarta.

Kiemeli továbbá Szekfű azt a gyors és elszánt hadműveletet, amellyel a magára maradt Bethlen, 1621-ben, visszafoglalja a már veszendőbe ment felsőmagyarországi területeket. Végül pedig kellő mértékre szállítja le azokat a fantasztikus számokat, amelyek a közkézen forgó könyvekben annyira túlozva állítják elének a szembenállott hadseregek nagyságát. Fejtegetései tehát alkalmasok arra, hogy Bethlen hadjáratairól, a fejedelem hadszervező és hadvezető képességeiről, ha röviden is, de helyesen tájékoztassák az olvasót.

Szekfű könyve nem könnyű olvasmány, mert minduntalan megállásra és gondolkodásra késztet; de elejétől-végéig érdekesítő és tanulságos. S bárha Bethlent itt-ott az általános fel-

fogástól bizonyos fokig eltérően állítja is elének a szerző: leírásából így is egy korának átlagos embereit messze túlszárnyaló hatalmas egyéniség, történelmi nagy alak, képe bontakozik ki.

—y.

Móricz Pál: *A magyar királyi honvéd.* Nagy 8° 212 lap, 88 képpel. Athenaeum kiadása. Budapest, 1928. Ára 12 Pengő.

Azt mondják, hogy csak lehányatlott, vagy már hanyatlóban levő nemzeteknél észlelhető az a jelenség, hogy hadseregüket semmire se becsülik. Ha ez igaz, akkor mi magyarok nagyon mélyre zuhantunk már, mert ki ne látná, ki ne érezné azt a közönyösséget, azt a fitymálást, amely a századok óta követelt s végre tragikus körülmények között megvalósult magyar nemzeti hadsereg osztályrészéül jutott. Úgy látszik, nálunk csupán addig fontos valamely katonai kérdés, amíg csak sérelem, vagy követelés alakjában jelentkezik s így pártpolitikai ütőkártyául is felhasználható. Mihelyt egy-egy ilyen követelés a testtévalás stádiumába jutott, ügyet se vet reá többé senki, amint azt például a több mint 40 éven át ohajtott honvédtüzérség megalakulásakor is szomorúan észlelhettük.

A történelmi érzék hiánya az, ami a magyar embert annyira jellemzi. Nincs érzéke hozzá, hogy zivataros multját megbecsülje s nem akarja elhinni, hogy az a nemzet, amely a múlttal összekötő szálakat elszakítja, olyan, mint a gyökerétől megfosztott élőfa: el kell sorvadnia. Bár elégszer hallhatta az iskolában, elfeledte, hogy mi magyarok csak fegyverrel tudtuk magunkat több mint ezer éven át fenntartani. Elfeledte a 10—11 év előtti rémséges állapotot, amikor nem volt hadsereg, de volt anarchia, amely minket csaknem sírba döntött.

Móricz Pál, „A magyar királyi honvéd“ érdemes szerzője, maga is keserűen tapasztalta a magyar katonának s a magyar vitézségnek minálunk annyira szembeötlő meg nem becsülését. Nem a szakemberhez, a katonához, hanem a nagy közönséghez fordul tehát s azt akarja felrázni lethargiájából. Maga is kinyilatkoztatja, hogy nem tudományos munkát ír, hanem az a célja, hogy azok is, akik eddig nem akarták elismerni, tanulják meg valahára a honvédelem fontosságát értékelni. Az embereken át — szívük, lelkük, gondolkozásuk és cselekedeteik tükrében — törekszik a honvéd multat megleveníteni.

A kötet tartalma különben ez: A honvédek és a honvéd-név eredete. Az új honvédség megszületése. Az utolsó pesti verbunk. Az 1869/70-es pesti honvédek. Az első honvédtisztikar. A honvédtisztek élete és helyzete. A honvédség első főparancsnoka. Miklós-huszárból honvédgyalogsági ezredes. Az első honvédzászló története. A pesti honvédek régiebb parancsnokai. Heimerle kapitány kis honvédjei. A honvéd-ágyú, ami nem is volt. Az első honvéd hadiszemlék. A m. kir. honvéddandárok felvonulása. Nemzet és a honvédség az első királygyakorlathoz készülődnek. A király és a váci honvédtáborozás. Váci táborozási honvéd-móka, honvéd-gyász. A főthi kastély történetéből. Az

1871. évi honvédek méltatása. A honvédek és a boszniai kaland. Ó, boldog békebeli honvédeskedés! Thurzó Kálmán kapitány élete és halála. A honvédek a Monte San-Gabrielén. A honvéd tábori muzsika. Először Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter írt a kötethez, amelynek egyes fejezetei iskolai olvasmányul is nagyon alkalmasok.

A szerző — népfelkelő százados, régi hajdúvitézek késői ivadéka — kitűnően forgatja a tollat és füllemászó szép hegedűszóval sok olyan érdekes, de már rég elfelejtett dolgot mond el a honvédség történetéből, ami, szigorúan tudományos stílusban előadva, a nem katonák közül keveset érdekelne. Feltámadnak a könyv lapjain — nemcsak írásban, hanem képben is — a honvédség egykori úttörői, akiknek emlékét ma már nagyobbára csak egy-egy sírkő őrzi. És elvonulnak előttünk a régi szép, de alkalmasint soha többé vissza nem térő katonacélet napsugaras, vidám epizódjai is.

Öszinte köszönet és elismerés illeti Móricz Pált, hogy írói készségét és tudását a hadsereg népszerűsítésének szolgálatába állította. Kívánjuk, hogy minél több megértő olvasója és minél több követője is legyen. —ő.

Ludvig Gehre: „*Die deutsche Kräfteverteilung während des Weltkrieges.*“

Ezen a címen rendkívül érdekes Clausewitz-tanulmány jelent meg Berlinben, E. S. Mittler & Sohn kiadásában. A kis könyvecske ugyan csak 50 nyomtatott oldalt, mellékletként egy színes vázlatot és egyebekben még hat szöveg-vázlatot tartalmaz, katonailag azonban ilyen sűrített formában is köteteket ér és pótol.

A katonai irodalom nem ismer hasonló munkát és azért csakhamar nélkülözhetetlen segédkönyv lesz mindazoknak, akik a világháborút stratégiailag komolyan tanulmányozni és megérteni akarják.

A szerző vizsgálat tárgyává teszi a német erőelosztást a világháborúban és annak szemléltető bemutatására olyan színes térképet szerkesztett, amelyből a német erők a nagyháború bármelyik időszakában — hadosztály-egységekben — megállapíthatók. Ha már most a világháború eseményeit követjük, Gehre színes vázlatának segítségével a háború bármelyik napján könnyen és áttekinthetően megállapíthatjuk a német hadseregek erőviszonyait és azt, hogy a hadvezérek milyen erőösszevonásokat végeztek és ezzel kapcsolatosan milyen stratégiai, vagy taktikai kockázatot vállaltak hadműveleteik végrehajtásánál.

A szerző Nagy Frigyes és Napoleon azon mondásaival kezdi könyvét, amelyekben mindkét hadvezér kifejezésre juttatja azt, hogy a háborúban többnyire az erősebbik győz. Ezt Clausewitz így foglalja össze: *A hadvezetésben, ép úgy mint a harcászatban, a győzelem első alapfeltétele a számbeli túlsúly.* Ennek elérése azonban nem mindig az erősebb fél privilégiuma. Clausewitz u. i. több fejezetben megmagyarázza, hogy ezt a túlsúlyt a különben gyengébb ellenfél is elérheti akkor, ha erőit — a kevésbé fontos

helyek rovására — a döntés helyén egyesíti és egyidejűleg alkalmazza. Clausewitzet a korai halál megakadályozta abban, hogy a stratégia örök törvényeit mindenütt hadtörténelmi példákkal is illusztrálhassa.

Az erőösszevonásról szóló Clausewitz-tant most már Gehre próbálta hadtörténelmi példákkal alátámasztani és erre elsősorban Rossbachot választotta ki.

Poroszország helyzete a hétéves háborúban sokban emlékeztet Németországnak 1914—18. évi világhelyzetére. Az előbbi esetben Poroszország, az utóbbiban a központi hatalmak voltak ellenfelektől körülfárva, a haderő pedig mindkét esetben hatalmas túlerővel állt szemben. Nagy Frigyes ennek ellenére 1757 november 1-én, nem egészen 22.000 főnyi hadseregével, megverte Rossbachnál kétszer olyan erős ellenfeleit, megmutatván, hogy jobb vezetés mellett, számban sokkalta kisebb hadsereggel is lehet győzni.

A további példák az 1815., 1866. és 1870. hadiévek eseményeit tárgyalják. A szerző bemutatja Napoleon erőelosztását a Ligny-Quatrebrasnál vívott csatában, azután Moltke stratégiáját Königgrätznél és a német-francia háborúban. Végül pedig rátér a szóbanforgó Clausewitz-tan szemléltetésére a világháborús eseményekkel kapcsolatban.

Súlyos hiba volt Németország részéről az, hogy 66 millió lakosságából alig állított fel 1914-ben nagyobb haderőt, mint a 39 millió lakossal rendelkező Franciaország. A háború elvesztése elsősorban arra vihethő vissza, hogy Németország elmúlászottta számbeli túlsúlyának katonai érvényesítését.

Hibás volt továbbá Németország felvonulása 1914-ben Franciaország ellen és hibásak voltak az első hadműveletek is, mert a hadvezetőség elmúlászottta erőinek összevonását a döntő helyen, annak ellenére, hogy ebben az irányban a nagy vezérkar egykor világhírű főnökétől, Schlieffen gróftól, kész terveket vehetett át.

A szerző végigvezeti azután olvasóit a világháború fontosabb eseményein, feltételezve azonban, hogy az olvasó a világháború menetét nagyjában ismeri.

Az első haditervek bukása után, amint tudjuk, megmeregtek az arcvonalak. Élet és mozgóharc csak 1915 május havában, az orosz hadszíntéren állott be ismét, amikor a szövetséges német és osztrák-magyar haderő Gorlicénél az orosz vonalakat áttörte és az orosz hadseregeket hónapokig tartó hadműveletekben ismételtlen megverte. A nagy vereségek ellenére sem sikerült az orosz haderőre megsemmisítő csapást mérni, mert sohasem sikerült a harcászati ig ismételtlen érvényesített erőtöbbletet stratégiai értelemben is kifejezésre juttatni.

Nem sikerült a Clausewitz-tan szerint való erőösszevonás és erőalkalmazás Verdunnél sem, ahol a francia haderő ugyan hihetetlen veresétséget szenvedett, de ahol a német haderő is — kellő stratégiai súlypont híján — eredménytelenül küzdött.

Mint különösen érdekes példára hivatkozik szerző a német hadvezetőségnek arra az intézkedésére, amellyel a nyugati hadszíntéren, 1917-ben, a Compiègne irányában kiugró arcvonalat

önkéntes visszavonulással megrövidítette. Ezzel a német haderő nemcsak erősebb állásba jutott, hanem a hadvezetőség a front megrövidítésével még 14 hadosztályt is nyert.

A szerző végül foglalkozik az 1918. évi tavaszi nagy csatával és azt vallja, hogy némi kockázattal a támadás helyén nagyobb erőt, talán olyan erőt lehetett egyesíteni, amely a döntés kivívására elegendő lett volna. Végeredményül ezt mondja Gehe: Elvesztettük ellenségeink megszámlálhatatlan sokasága ellen a háborút, de csak azért, mert ott, ahol az évek folyamán a háború stratégiai eldönthető volt, soha helyi túlerőt összevonnai és stratégiai értelemben alkalmazni nem tudtunk!”

Ezzel be is fejeződik ez a kitűnő könyv. Ára 4 márka és mindenkinek ajánlható, aki a hadtörténelemmel, vagy a stratégiával komolyan foglalkozik, vagy foglalkozni akar.

Suhay.

W. Brenken: *Kavallerieverwendung nach den aus der Kriegsgeschichte zu ziehenden Lehren.*

A Berliini R. Eisenschmidt cég kiadásában fenti cím alatt új könyv jelent meg, amely a modern katonai irodalomnak egyik legjobban vitatott kérdésével, a lovasság létjogosultságával, foglalkozik.

Számos katonai író a motorizálás nyújtotta lehetőségekben a lovasság alkonyát látja és azt vitatja, hogy amiképp a gőzgép a vitorlán és a taxi a fiakeren diadalmaskodott, éppen úgy ki fogja szorítani a motort a lovas a hadseregek kötelékéből.

A szerző szembeszáll ezzel a felfogással és szakszerű tanulmányában hadtörténeti példákon mutatja be a lovasság mult teljesítményeit, hogy ezekből a jövőre következtethessen.

Schlieffen gróf, amint tudjuk Cannaet a stratégiai megsemmisítés örök példajaként ismertette. Brenken hadtörténelmi tanulmányát szintén Hannibálnak ezzel a csatájával kezdi, amelyet a pun lovasság kétoldali átkarolással döntött el. Annak ellenére, hogy a lovasság helyes alkalmazása már Krisztus előtt csatákat és hadjáratokat döntött el, a későbbi háborúkban sok olyan esettel találkozunk, amikor a hadvezérek a lovasságnak ezt a képességét nem tudták érvényesíteni.

Nagy Frigyes és később Napoleon érzik csak át ismét a csatalovasság értékét és számos csatát lovastömegeik lököerejével döntenek el. Így például Nagy Frigyes a hétéves háborúban a rossbachi győzelmet kizárólag Seydlitz világhírűvé vált lovasrohamának köszönhetette és Napoleon nem egy győzelmét a lovasságával készítette elő, vagy verekedte ki Murat. A lovasság alkalmazásának számos példáját mutatja továbbá az 1870—71-i német-francia háború is.

Az utóbbiban szerzett tapasztalatokkal indult a lovasság a világháborúba. Szervezése és kiképzése azonban nem haladt a korral. A lovasság nem számolt eléggé az ismétlődő fegyverek és a géppuskák hatóerejével és továbbra is a lovasrohamban látta alkalmazásának főcélját. Amikor azután a világháború első

csatáiban kiviláglott, hogy a korszerű lövőfegyverek hatáskörletében minden roham meghiusul, a lovasság gyalogharcra tért át anélkül, hogy erre megfelelően fel lett volna szerelve és ki lett volna képezve. Azután jött az állásharc, amely a lovasságnak lóháton való alkalmazását kizárta, ami — a lovasságra vonatkozólag — sok hamis következtetésre juttatott.

A szerző azt állítja, hogy a lovasságnak céltudatosabb alkalmazása több eredménnyel is járt volna. Így sorsdöntő lehetett volna 1914-ben a német lovasság zömének a jobb szárnyon való alkalmazása, amelynek esetén a marnei csata mindenesetre másképen végződött volna. És más eredmények lettek volna akkor is, ha az 1917. és 1918. évi nagy áttörő csatákban megfelelő lovasság állt volna rendelkezésre, vagy ha azt azok, akik még csatalovassággal rendelkeztek, megfelelően tudták volna alkalmazni.

A szerző fejtegetéseit bőségesen támasztja alá térkép-vázlatokkal és nézeteit tömören, katonás rövidséggel tárja fel. Szerinte a motor a lovasságot a multban nem pótolta, de a jövő háborújában sem lesz képes pótolni, ellenkezőleg, a motor támogathatja és kiegészítheti a lovasságot is, amely ezzel a segítséggel sokkal jobban meg fog felelni.

A szerző hadtörténelmi alapon összefoglalóan bizonyítja, hogy a lovasságra a jövő mérkőzésekben is olyan *speciális* feladatok hárulnak, amelyeket a motoros alakulatok egymagukban megoldani nem képesek. Megállapítja azonban Brenken, hogy a lovasság jövő alkalmazása teljes megértést kíván azok részéről, akik ezzel a fegyvernemmel diszponálni hívatottak és a sikert csak abban az esetben látja biztosítottnak, ha a csapat szervezése és kiképzése a korszerű követelményeknek megfelel.

Ez a könyv tehát rendkívül érdekes, bevilágít a lovasság képességeinek rejtélyébe. Közelebb hozza ezt a fegyvernemet azokhoz is, akik különben, nemlovas létükre, távol állanak tőle.

De ettől eltekintve is érdekes jelenség, hogy a németeket mennyire foglalkoztatja éppen a lovasság kérdése. Röviddel ezelőtt Mittler & Sohn kiadásában is hasonló témájú könyv jelent meg. Megértjük ezeket a német törekvéseket, amelyek a lovasság létjogosultságának kérdésében tisztánlátásra igyekeznek, ha megfontoljuk, hogy a kis német hadsereg 3 lovas hadosztályt tart fenn, ami rengeteg fáradsággal és kiadással jár, amit meg lehetne takarítani, ha a lovasság valóban felesleges volna. De mivel nem az, hát tökéletesen meg kell vele ismerkedni az egész hadseregnek. Ez Brenken főtörekvése.

A könyv úgy hadtörténelmi olvasmányul, mint tankönyvül ajánlható. Ára fűzve 750 márka, kötve 9 márka.

S—y.

Max Ehnl: *Die Schlacht an der Schwechat.* — Öst. Wehrzeitung: 1928. évf. 43. sz.

Az 1848/49. évi magyar szabadságharc egyik fontos mozzanatáról ír Ehnl Miksa osztrák udvari tanácsos, sz. k. ezredes, az Österreichische Wehrzeitung-ban: a Schwechat-patak mellett

1848 október 30-án vívott csatáról. Minthogy ez a cikk minket magyarokat közelről érdekel, részletesen ismertetjük a szerző eszmemenetét.

Az esemény háttere, az akkori időknek megfelelően, természetesen politikai volt. Egész Európán a szabadságmozgalmak lehetete vonult végig; Bécsben is forradalmasdit játszottak az emberek. A bécsi szabadságmozgalomnak nem lévén elemi erővel kitörő jellege, az ottani vezető emberek segítségül hívták a magyarokat Bécs felszabadítására a császári önkényuralom alól, mert a város lázongó lakossága egymaga nem volt képes a császári hatalmat képviselő Windischgrätz herceg tábornagy hadseregével megvívni. Windischgrätz csapatain kívül, délfelől Jellačić horvát bán közeledett Bécs felé.

A magyar honvédsereg, Moga altábornagy vezetése alatt, követte a hátráló Jellačićot az osztrák határig, de ott megállapodott. Október 21-én három honvédoszlop átlépte ugyan a Lajtát és a lassan visszavonuló ellenséges lovaselőrsöket követve, előrenyomult a Bécszet ostromló császáriak ellen, de ismét visszavont magyart földre, anélkül, hogy komolyabb csatározásba bocsátkozott volna. Moga onnan figyelte tétlenül a főváros birtokáért folyó harcokat, de nem mutatott semmi kedvet, hogy az ostromműveletek fedezésével megbízott bán csapataival harcra keljen.

Amikor a császári csapatok október 28-án már a belváros falait vívták és a védők már-már megadáson gondolkodtak, Moga altábornagy az utolsó órában elhatározta, hogy segítségére indul a bajban levő bécsieknek. A 28. és 29-án tett előkészületek arra mutattak, hogy a magyar sereg 30-án támadni készül.

Igen ám, csakhogy 29-én éjjel a főváros megadta magát s ezzel Windischgrätz herceg abba a kellemes helyzetbe jutott, hogy most már nyugodtan tekinthetett a magyarok támadása elé. Egyelőre az volt a fődolog, hogy a magyarokat addig sakkban tartsák, amíg a császári csapatok a fővárost teljesen megszállották. Erre a feladatra Jellačić elég erős volt. Biztonság okáért azonban az ostromló csapatok egyrészét elkülönítették és a laai hegyen 10 zászlóaljából álló tartalék hadosztályt vontak össze, amelyet, Corić altábornagy vezetése alatt, a bán rendelkezésére bocsátottak. Jellačić hadereje ezzel 25 zászlóaljra, 37 lovaszázadra és 99 ágyúra emelkedett s teljesen elegendő volt arra, hogy feladatát megoldhassa. A bán és vezérkari főnöke, Zeissberg tábornok, egyelőre tisztán védekezésre akart szorítkozni. Evégből a következőképen csoportosította a csapatokat:

A Schwechat-patak vonalát Kaiser-Ebersdorftól Rannersdorfig és azon is túl a gyalogság szállotta meg. Ezt a vonalat minden körülmények között tartani kellett. A Neugebäuden és a laai hegyen erős gyalogsági tartalék állott. A lovasságot a „Schutzengelkreuz“ magaslaton, a jobb szárny mögött, vonták össze, ahonnan a bécsújhelyi csatorna átjáróit figyelhette.

Október 30-án reggel minden áttekintést megakadályozott a sűrű köd. Itt-ott hallható ágyútűz és megélenkülő puskaropogás mutatta, hogy egyes helyeken megkezdődött a harc. Valóban két honvédzászlóalj támadott Mannswörth ellen. A falut védő horvátok — gradiškai határőrök — makacs ellenállás után kény-

telenek voltak visszavonulni, mert „a falu lángbaborult“. Ez alighanem csak kifogás a visszavonulás szépítésére, mert az üldöző honvédeknek nem égett a falu annyira, hogy be ne nyomultak és el ne foglalták volna. Csak a „Heller-Gang“-nál akadt el a honvédek támadása.

Dél előtt 9 órára annyira felszállott a köd, hogy a pozsonyi és brucki országútak keresztezésénél felállított 6-fontos üteg a Schwechat felé nyomuló oszlopok ellen tüzelni kezdhettek; de nemsokára vissza is kellett vonulnia az ellenfél fölényes tüzérsége elől. Vele együtt az égő Schwechatot és a Neu-Kettendorf-majort megszálló osztrák gyalogság is visszavonult, a Schwechat-patak jobb partját teljesen kiürítve. De azért a honvédeknek csak nem sikerült a balparton megvetni a lábukat.

Görgey ezredes dandára ugyan hatalmasan támadott, de az erős lökést az időközben Hetzendorfból a laai hegyre érkezett Windischgrätz tábornagy azzal háritotta el, hogy idejében 3 zászlóaljából és egy gyalogos-ütegből álló tartalékot vetett eléje, mire a honvédek támadása ellankadt és a patak két partjáról váltott tűzharcba ment át. Az osztrákok sokkal erélyesebb támadást vártak a magyarok részéről, melynek elmaradásából azt következtették, hogy Moga altábornagy támogatásra várt a városba zárt védők részéről, akiknek megadásáról még nem tudott.

Jellačić bán és vezérkari főnöke felismerték a tétovázás okát és saját javukra igyekeztek azt kihasználni. Most már szó sem lehetett védelemről, sőt ellenkezőleg csakis egyenes irányban előretörő erős gyalog-támadástól lehetett sikert várni, az egész lovasság egyidejű harcbevételével az ellenfél balszárnya ellen.

Ennek megfelelően a „Schutzengelkreutz“-nál felállított lovasság parancsnoka — Liechtenstein Ferenc herceg, tábornok — azt a parancsot kapta, hogy Maria-Lanzendorfnál keljen át a Schwechat-patakon, támadja meg az ellenfél bal szárnyát és kergesse a felgöngyölt frontot a Schwechat helység felől előrenyomuló gyalogság tűzébe. Csakhogy a dolog nem volt ilyen egyszerű.

A nagytömegű lovasság gyors előnyomulását nemcsak a Schwechat-patakon átvezető, csak igen csekély számú átjáró és a sűrű köd akadályozta, hanem a parancsnok túlságos óvatossága is. Ilyképen a lovasság sürgősen várt beavatkozása órákig húzódtott.

Már maga a tábornagy akart a lovasság tétovázásának okáról személyesen meggyőződni, amikor Bécs irányából újból megszólaltak az ágyúk. A lakosság megtörte a kapituláció feltételeit és nekitámadott a császári csapatoknak. A tábornagy figyelme tehát a város felé fordult. De a bán hadiszállásán is meghallották az ágyúzást. Most tehát gyorsan kellett cselekedni, hogy idejében el lehessen kerülni az egyidejű harcot két fronton. A vezérkari főnök, nem törődve a jobb szárnyon késedelmező lovassággal, személyesen lépett akcióba: Két zászlóaljából, 3 lovaszázadból és 2 ütegből álló támadó oszlop élén, délután két óra felé Schwechat helységből előtört. A tüzérség alig 800 lépésnyire az ellenféltől felvonult és olyan erős tűzzel borította el, hogy ingadozni kezdett. Együttal a vértések is megrohanták és vissza-

szorították az ingadozókat, még mielőtt a rohamlépésben közeledő gyalogság odaérkezett volna. Az állás közepe megingott és hátrafelé kezdett hullámozni. A parancsnokok kétségbeesett erőfeszítése, sőt a hős dandárparancsnok, Görgey ezredes, személyes fellépése se tudta többé a tömeget megállítani. A magyar zászlóaljokban megbomlott a rend és zilált tömegben vonultak vissza a Fischa felé.

Eredmény azonban egyelőre csak a középben mutatkozott. A magyarok balszárnyán jobban állott a dolog, ahol Répássy ezredes lovassága és 5 tizenkétfontos ütege Zwölfaxing és Rauchenwart között állást foglalt. Utóbbi helyet a gyalogság is megszállotta. Liechtenstein herceg, tábornok, sokáig nem merte ezt az állást megrohanni; ehelyett hosszabb ideig lövette azt tüzérségével, minden különös eredmény nélkül. A magyar tüzérség csak akkor ment vissza, amikor egy osztrák röppentyűs-üteg furakodott az oldalába. Répássy a lovasságot is hátravonta, de a Rauchenwartot megszállva tartó honvédség még mindig annyira imponált Liechtenstein tábornoknak, hogy nem bírta magát támadásra határozni. Ezáltal pedig a középben előtörő császári csapatok veszélyes helyzetbe kerültek. Csak amikor a bán a legerélyesebben megismételte a támadásra adott parancsot, sikerült végre a császári lovasságot megmozgatni, melynek támadása azután meg is törte a magyarok ellenállását. Répássy ezredes vitéz huszárai, a túlsúllyal dacolva, mindenütt szembeszállottak a császári lovassággal, hogy lehetővé tegyék a magyar gyalogság és tüzérség háborítatlan elvonulását. Liechtenstein herceg érthetetlen habozása megmentette a magyar hadsereget a végpusztulástól (?) vagy legalább is a súlyos veszteségtől. Így aránylag olcsón menekült, mert a rövid októberi napon hamar beállott sötétség megakadályozta a további üldözést, mely már Schwadorf előtt elakadt. Moga altábornagy még az éj folyamán visszavonta csapatait a határ mögé, s az osztrák lovasok ismét átvehették az őrséget a Fischa mentén.

A császáriak tehát megnyerték a schwechati csatát s ezzel a lázadó osztrák főváros sorsa is meg volt pecsételve.

P—y—V.

Die Kavallerie. 1928. évfolyam, 9—10. füzet.

9. füzet.

Gilardone G. szkvb. őrnagy a lovasság hadtörténelmét gyarapítja, a Schardenberg és Eisenbirn melletti ütközet leírásával. 1705 március 11-én a bajor lovasság Miksa Emánuel fejedelem vezérlete alatt, nagy győzelmet aratott gróf Schlick osztrák tábornagy csapatai felett, amelyek sorában a szász lovasság is harcolt. Gilardone őrnagy azért eleveníti fel ennek a napnak emlékét, mivel a bajor lovasság történetében ez az egyetlen eset, amikor egyesítve harcolt és pedig túlsúlyban levő ellenséggel és azt minden segítség nélkül megsemmisítette.

Ableitner szkvb. őrnagy: „A mi elveszített Metzünk“ című tanulmányában kimutatja, hogy Elzász-Lotharingia német tulaj-

don volt s csak később foglalták el a franciák. Metz várának történetét részletesebben tárgyalja, az 1870—71. évi hadjáratral együtt, amikor a német csapatok a várat, a belé szorított Bazaine hadsereggel egyetemben, megadásra kényszerítették.

Beckhaus szko. őrnagy: Szovjetország vörös hadseregének ismertetését folytatja. Hogy az oroszok nagyon is készülnek a háborúra, mutatja az a körülmény, hogy az állandó „keret”-hadseregen kívül — amelybe az alkalmas egyéneknek csak egy negyede lesz beosztva — megszervezték a területi (Territorial) hadosztályokat. Ezek az összes alkalmas emberanyagot rendszeres kiképzésben részesítik. Ha aztán szükséges, az így kiképzett anyaggal kiegészítik az állandó hadsereget. Minden gyár munkássága, a faluk lakossága a maga lövészegyletében, a műszaki népórság intézményében, a harcra lesz előkészítve és felszerelve. További előkészületet jelent az ifjúság előképzése. Minden 19 éves ifjú, a besorozás előtt köteles évenként egy-egy hónapi kiképzési tanfolyamon résztvenni. Ezek a tanfolyamok országszerte fel vannak állítva s a tél folyamán az ifjúság — amikor otthon leginkább nélkülözhető — a katonai szolgálat részére szükséges előkészítést elnyeri. A tanfolyam tartamára ugyanis laktanyában van elhelyezve, ott étkezik s katonai fegyelem alatt áll. A kiképzés tárgyai a lövészkiképzés, a katonai műszaki alaptételek, a csapatszabályzatok és a katonapolitikai felvilágosítás. Legfontosabb a hadászati és lövészkiképzés, valamint a közgazdászat ismerete. Mikor aztán az így előkészített ifjú a hadseregbe jut, a laktanya nem zárja őt el a néptől, hanem a régebbi szoros kapcsolatban meghagyja. A laktanya ugyanis nemcsak a munka és szolgálat helye a katonának, hanem egyszerűen pihenő és szórakozóhelye is, amelyet szívesen meglátogatnak annak a gyárnak munkásai, amely gyár az ezrednek úgynevezett „patronusa”. Minden század viszont valamely falu felett gyakorolja a patronus szerepét. A kölcsönös zavartalan érintkezés nemcsak a katonai szolgálatot teszi ismertté, hanem a munkást és földművelőt is öntudatosá neveli. Minden csapat-résznek — század, üteg, stb. — meg van a maga „Leninszeglete”, ahol télen a vörös katonák előrehaladottabbjai egyesülnek. Nyáron a „Leninsátrak” töltik be ezt a szerepet. Itten külön körök alakíttatnak, amelyek a nekik hajlamuk szerint kijelölt foglalkozást űzik. Minden bel- és külföldi eseményt megtárgyalnak, különösképen pedig annak az országnak állapotát, amely ország az illető körnek tanulmánytárgyaként van kijelölve. De nemcsak ilyen komoly munka tölti be a körök együttlétének idejét, hanem zíni előadások, ének, zene, sport is váltogatják egymást. A területi hadosztályoknál ugyanilyen módon, sőt talán fokozottabb mértékben gondoskodnak a kiképzés alatt levő vörös katonák foglalkoztatásáról.

10. füzet.

Gessner L. szko. őrnagy a francia harctéren 1918. évi márciusában lezajlott támadást méltatja rövid vonásokban. Bár ez a nagyhatású hadművelet nem hozta meg a békét, mégis olyan erőteljesítmény volt a hosszú háborúban kimerült német népre

nézve, hogy arra az ország nemcsak büszkén tekinthet vissza, hanem a jövődbe vetett bizalma is megerősödhetik.

Dr. Neuffer Vilmos szkv. őrnagy: „A jövő háború” címen újjolag rámutat a motor alkalmazásának előnyeire a hadseregben. Felemlíti azt, hogy Seeckt vezérezredes is osztozik az ő nézetében, még pedig azért, mert egy jövő háborúban a rátermett hadvezér arra fog törekedni, hogy lehetőleg elkerülje az állásharcot; e helyett mindent elkövet, hogy mozgóharcokban tegye tönkre az ellenséget. Ezt a törekvést pedig a motor alkalmazása nagy mértékben elősegíti. Egy másik megokolt vélemény azt állítja, hogy a németeknek 1914-ben, mikor a kedvezőtlen eredményű őszi támadást beszüntették, az állásharc helyett még mindig módjukban lett volna megmaradni a mozgóháború folytatásánál. Végül rámutat dr. Neuffer arra a technikai lehetőségre is, hogy egy esetleg bekövetkező francia-jugoszláv-olasz háború esetén Franciaország — Németország mostani gyengeségét számításhoz véve — csapatait rövid idő alatt a Brenner-hágóra viheti, hogy aztán a jugoszlávoknak segítőkezet nyújtva, innen támadja meg az olaszokat.

Beckhaus szkv. őrnagy folytatja Szovjetország hadseregének ismertetését. A vörös hadsereg kulturális hatása az írni-olvasnitudás és a politikai felvilágosodottság tekintetében érezteti magát. Kétségtelen, hogy a vörös hadsereg ilyenképen való megszervezése nagyon emeli az orosz haderő értékét. A szerző ismerteti az „Osso—Avia—Chim” néven megszervezett népvédelmi mozgalmat. Ez foglalkozik a gázokkal is és természetesen annyira felvilágosítja a népet a várható gáztámadások lényegéről, valamint az ellenük való védekezés eszközeiről, hogyha valóban rákerül a sor, mindenki tudja a tennivalóját. A vörös repülőhaderő, az 1920-ban befejezett polgárháború óta, nagy mértékben megnövekedett. Elősegítette ezt az, hogy 1921-ben megalakult a repülőhaderő-egyesület, amelynek 1924 végén már egymillió tagja volt, kik tagdíjkkal lehetővé tették, hogy 3 év alatt 150 repülőgép épülhetett. Egy másik segítőtenyező volt a katonaságnak a lakossággal való szoros kapcsolata.

A vörös hadsereg tankjai kiválóan megfelelnek a hozzájuk fűzött kívánalmaknak, annál inkább, mivel a gáz hatása ellen is védnek. A vörös haditengerészet talán egyelőre a leggyengébb fegyvere Szovjetországnak, azonban itt is észlelhető a haladás.

Beckhaus őrnagy értékes tanulmányával részletesebben foglalkoztunk és pedig azért, mivel nekünk is fontos tudni azt, hogy Szovjetország nagyon készül, nem a béke fenntartására, hanem egy nagy háborúra és hogy mily alaposan és következetesen szervezi meg népét az abban való részvétellel. Számos megszívlelésre méltó adat tárul elénk, amit még Trianon ellenére is figyelembe vehetnénk.

Ableitner szkv. őrnagy folytatólagosan tárgyalja Metz várának történetét, 1871-től a világháború kezdetéig. Leírja a vár kiépítését, valamint a város fejlődését.

Sz.

Pótlás.

Múlt évi IV. füzetünkben közöltük „A m. kir. honvédség története 1868—1918-ig” című munka ismertetését.

Pótlásképpen még megemlítjük, hogy a szerkesztést Berkó István végezte; ő írta a szöveg legnagyobb részét és ő állította össze a függeléket is.

Soós Elemér

„Veteres migrate coloni!“ Februárius 1-én ismét kidőlt közülünk a régi gárda egyik érdemes tagja: Soóvári Soós Elemér ny. honvédezredes, 85 éves korában.

Igazi vitéz katona és ízig-vérig magyar úr volt. Büszke a Baksa-nemzetségből származó, sok háború viharában forgott ősnemes családjára, amelynek régi hírnevéhez ő is mindenkor méltó akart maradni.

Kardforgató őseinek példájára katona lett. Már 1866-ban ott harcolt, mint a legendáshírű cs. és kir. 59. gyalogezred hadnagya, az olaszországi harctéren és június 24-én — a cusztozai csatában — ki is tüntette magát. 1867-ben az akkor új életre kelt m. kir. nemes-testőrség tagja, később pedig honvéd lett.

1882-ben a 34. honvédzászlóalj, 1885-ben a 48. honvédzászlóalj parancsnoka. Mint ezredparancsnok előbb a 18., majd a 8. honvédgyalogezred élén állott s 1895-ban vonult nyugalomba, amelyből csak a világháború fergetege zavarta ki. 72 éves ősz fejével az 1. honvédgyalogezrednél vállalt szolgálatot s azt mindvégig pontosan el is látta.

Tudományos működése részben még katonai szolgálata alatt, de még tágabb keretek között nyugalomba vonulása óta folyt s csak a halál ütötte ki kezéből az annyi szeretettel forgatott író- és rajzoló tollat.

Soós Elemér — hosszas tanulmányok alapján — a magyarországi váraknak lett legalaposabb ismerője s ezzel kapcsolódott bele a hadtörténet-tudományba. Évtizedeken át vizsgálta a még meglévő várromokat, kutatta a már elűntek helyét s művészi rajzokon rekonstruálta azt, amit hajdanában az ellenség, a közelmúltban pedig a műemlékpusztító vandalizmus semmisített meg. Rendkívül gyakorlott szeme könnyűszerrel felismerte a széthullott romok hajdani összefüggését s valósággal visszaálmodta és papírra vetette azoknak egykori fényét, pompáját.

Különböző folyóiratokban — de önálló füzetek alakjában is — számos tanulmánya jelent meg ebből a tárgykörből.

Régi dolgozótársa volt folyóiratunknak is s ebben láttak napvilágot az 1278-i morvamezei csatáról, a munkácsi, tokaji és sóvári várról írott dolgozatai.

Ügyszólván élte végéig, hangyaszorgalommal dolgozott főművén, a magyarországi várak rendszerbe foglalásán, amelyhez külföldi könyv- és levéltárakban is sok, nálunk ismeretlen. rajzot és térképet gyűjtött. Még másfél évvel ezelőtt is, az oláh iga alatt görnyedő Erdélyben méregette és rajzolgatta a várromokat, pedig az ilyesmi ott manapság nem valami veszélytelen foglalkozás. Nagy műve, amely a Piper-féle „Burgenkunde“-t volt hívatva nálunk pótolni, a Hadi-múzeum Egyesület múlt évi pályázatán díjat is nyert, de megjelenését már nem érthette meg az érdemes szerző.

Élete utolsó napjaiban Mén Marót vára foglalkoztatta, amelyet Biharmegyében, a Fekete-Körös völgyében. Fenes fölötti omladozó „Béla várában“ vélt felismerhetni.

A voltaképeni történetírás nem volt erős oldala. Kelletnél merészebb állításai és feltevései nem mindenkor állották meg a szigorú kritikát; de ott, ahol igazi tárgykörében mozgott, mindig ő maradt a helyzet ura.

Soós Elemér, egy szüntelen munkával eltöltött hosszú életen át, hol karddal, hol tollal, de mindig híven és önzetlenül szolgálta magyar hazáját. Megérdemli, hogy emlékét szeretettel és kegyelettel őrizzük meg.

